

Milan M. Buben

II. díl/I. svazek

ENCYKLOPEDIE

ŘADŮ A KONGREGACÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

ŘEHOLNÍ KANOVNÍCI

Milan M. Buben

**Encyklopedie řádů, kongregací
a řeholních společností
katolické církve v českých zemích**

II. díl, 1. svazek:
Řeholní kanovníci

Nakladatelství LIBRI
Praha 2003

© Milan M. Buben, 2003

Illustrations © archiv autora a citovaná literatura, 2003

© Libri, 2003

ISBN 80-7277-086-1

ISBN 80-7277-084-5 (soubor)

ISBN 80-7277-085-3 (1. díl)

Obsah

Úvodem /9

Řád řeholních kanovníků sv. Augustina /11

Organizace a struktura řádu /13

Dějiny řádu /17

Řádoví světci a blahoslavení /20

Papež /21

Dějiny řádu v českých zemích /21

Roudnice nad Labem – kanonie Narození Panny Marie (1333–1421) /22

Probošti /24

Praha – Karlov, arcidiocesi u Panny Marie Nanebevzaté a (sv.) Karla Velikého (1350–1785) /24

Znak /31

Opati (arcidiocesi) a administrátoři /31

Jaroměř – probošství u Panny Marie, později u sv. Mikuláše (1349/56–1421) /32

Probošti /33

Sadská – probošství u sv. Apolináře (1362–1420) /33

Probošti /33

Rokycany – probošství u Panny Marie Sněžné (1361/63–1421) /33

Probošti /35

Třeboň – opatství u sv. Jiljí (1367–1566, 1631–1785) /35

Opati, probošti (preláti), administrátoři a viceadministrátoři /39

Lanškroun – probošství u sv. Mikuláše a sv. Kateřiny, později u Panny Marie (1371–1421) /41

Probošti /41

Šternberk na Moravě – probošství Zvěstování Panny Marie (1371–1784) /42

Probošti /43

Fulnek – probošství u Nejsvětější Trojice (1389–1784) /44

Probošti /45

Prostějov – probošství u sv. Kříže (1391–1434) /47

Probošti /47

Olomouc – probošství u Všech svatých (1434–1784) /47

Probošti /49

Borovany – probošství u kostela Navštívení Panny Marie (1455–1564, 1630–1785) /50

Probošti, administrátoři a viceadministrátoři /54

- Brno-Tuřany, kanonie Panny Marie v trní (od 1980/1990) /55
 Přebor /55
 Významní členové řádů v českých zemích /57
 Kulturní a historický přínos /57
Řád premonstrátů /59
 Organizace a struktura řádu /61
 Dějiny řádu /63
 Generální opati v Prémontré /70
 Řádoví světci a blahoslavení /72
 Dějiny řádu v českých zemích /74
 Královská kanonie na hoře Sion v Praze na Strahově s basilikou
 Nanebevzetí Panny Marie /75
 Znak /84
 Opati /84
 Norbertinum /87
 Rektoři /87
 Svatý Kopeček /88
 Probošti /89
 Kanonie Panny Marie v Litomyšli /89
 Opati /90
 Královská kanonie v Želivě /91
 Znak /98
 Opati /98
 (Klášterní) Hradisko – opatství u Panny Marie a sv. Štěpána
 Prvomučedníka /100
 Opati /105
 Milevsko – opatství Nanebevzetí Panny Marie (1187–1596), přeborství
 Navštívení Panny Marie (1683–1785), dnes řeholní dům /107
 Opati /111
 Převoři /112
 Louka – kanonie Nanebevzetí Panny Marie a sv. Václava /112
 Opati /118
 Kanonie Teplá – dříve Zvěstování Panny Marie, dnes Zvěstování Páně /119
 Znak /128
 Opati /128
 Zábřdovice – kanonie Nanebevzetí Panny Marie /130
 Opati /135
 Nová Říše – kanonie sv. Petra a Pavla /137
 Znak /140
 Probošti /140
 Opati (od 1733) /140

Sídelní biskupové v českých zemích	/141
Významní členové řádu	/141
Kulturní a historický význam	/144
Antonité	/147
Organizace a struktura řádu	/147
Dějiny řádu	/149
Dějiny řádu v českých zemích	/150
Kulturní a historický přínos	/150
Poděkování	/152
Literatura	/153
Terminologický slovníček	/159
Seznam zkratk	/164

Úvodem

Vážení čtenáři,

nejprve Vám chci jménem nakladatelství i autora poděkovat za zájem, s nímž byl přijat první svazek připravované pentalogie *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. S výjimkou dvou negativních ohlasů, které však pocházely výlučně z řad představitelů tzv. novodobých řádů (o nichž autor pojednal v závěru), přijala jak odborná, tak laická veřejnost první svazek velice příznivě. Je přirozené, že všichni především oceňují úsilí, s nímž autor shromáždil veškeré dostupné údaje k jednotlivým řádům a jejich působení u nás. A to tím spíše, že veškerá činnost církve byla v době totality zamlčována či hrubě zkruslována a že ani doba po roce 1989 nepřinesla zatím zásadní syntetické dílo z této oblasti.

Je třeba upřímně poděkovat i mnoha zástupcům jednotlivých řádů, kongregací a společností, kteří nezištnou pomocí autorovi při obstarávání a ověřování jednotlivých údajů, při shromažďování literatury a pramenů nebo v neposlední řadě svými lektorskými připomínkami významně napomohli relativně kompletní podobě knihy. Všem, kdo podali pomocnou ruku, to zaplat' Pán Bůh.

V případě druhého svazku jsme se ocitli v nelehké situaci: jednak shromažďování údajů a příprava definitivních textů zabralo mnohem více času, než jsme na počátku s autorem předpokládali, jednak se druhý svazek – především tím, že zahrnuje benediktiny, cisterciáky a premonstráty, jejichž působení v českých zemích bylo mimořádně dlouhé i významné – začal příliš rozrůstat. Abychom vyšli vstříc volání mnoha čtenářů, kteří už netrpělivě čekají na další pokračování, a zároveň mohli udržet i přijatelnou koncovou cenu jednotlivých knih, rozhodli jsme se druhý díl rozdělit na dva menší, ale obsahově ucelené svazky. První z nich máte právě v ruce, a zahrnuje řeholní kanovníky, zatímco druhý (plánujeme ho na přelomu roku 2003 a 2004) bude obsahovat mnišské řády. Věříme, že naše rozhodnutí přijmete s pochopením, a budeme Vám (jak autor, tak nakladatelství) vděční za všechny připomínky k vydaným i připravovaným svazkům této unikátní encyklopedie.

za nakladatelství Libri
PhDr. František Honzák, šéfredaktor

T. II. P. 1.

I.

Saint Augustin,
Evêque d'Hyppone, et Docteur de l'Eglise.

D. Goussier, Fr.

Sv. Augustin – rytina

Řád řeholních kanovníků sv. Augustina

■ *Sacer et Apostolicus Ordo Canonicorum Regularium S. Augustini, Ordo Canonicorum Regularium S. Augustini, Canonici regulares S. (Patris) Augustini, Ordinis canonicorum regularium sancti Augustini, Augustiner Chorherren, Augustiniánští kanovníci, Kanovníci-augustiniáni*

Zkratky

Can. reg., C. R. S. A.

Řehole

sv. Augustina.

Patroni řádu

Hlavním patronem řádu je sv. Augustin. Další nebeští ochránci se různí podle zvyklostí jednotlivých kongregací.

Sv. Augustin se narodil v severní Africe v Tagastě (dnešní Alžírsko) 13. 11. 354. Byl sice křesťansky vychován svou matkou sv. Monikou, ale vlivem otce i způsobem života zůstal pohanem. Roku 384 odešel jako učitel řečnictví do Milána, kde byl 24. nebo 25. dubna 387 pokřtěn tamějším biskupem sv. Ambrožem. Následujícího roku se vrátil do Afriky, usadil se v Tagastě, kde se skupinou druhů žil v modlitbách, studiu, postech, konání dobrých skutků a v hlásání poznávaných pravd víry. Po třech letech (roku 391) ho hipponský biskup Valerius vysvětil na kněze a s jeho povolením pak založil v Hippo Regiu (dnešní alžírský přístav Bona) první klášter, jehož členové však byli laici. Roku 395 se Augustin stal koadjutorem biskupa Valeria a po jeho smrti (396) dosedl na biskupský stolec. I ve své biskupské rezidenci zavedl apoštolský způsob života. Jako biskup viděl lépe potřeby církve a tato zkušenost byla podnětem k vytvoření kanovnícké formy společného života. To již nešlo o laiky, ale o kněze seskupené kolem chrámu. Po těchto kněžích vyžadoval chudobu a studium pro potřeby apoštolátu, protože řeholník je především určen pro službu církvi. Sepsal tři texty, z nichž jeden je od 12. a 13. století považován za pravou řeholi sv. Augustina. Je mírná a lidská. Vedle pokory, zpěvu žalmů, soukromé modlitby, četby, půstu, mlčení, manuální práce, poslušnosti, chudoby a čistoty je kladen větší důraz na komunitní hodnoty, na bratrské společenství než na individuální vztah mnicha k Bohu, jak tomu bylo v egyptském mnišství. Z jeho kláštera vycházeli četní biskupové severoafrických diecézí, kteří šířili dál řeholní ideál svého učitele a zakládali podobné instituce. Tak se stal sv. Augustin nejen církevním učitelem, ale

T. II. P. 418.

*Chanoine Régulier à la banderole,
en quelques Monastères d'Allemagne.*

118.

R. Giffart, f.

Řeholní kanovník sv. Augustina (s tzv. písničkou)

i jedním z otců západního mnišství. Zemřel ve svém sídelním městě Hippo dne 28. 8. 430 v době, kdy bylo dobytý Vandaly. Jeho ostatky jsou dnes pohřbeny v basilice sv. Petra v italské Pavii.

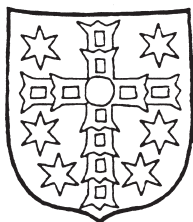
Spiritualita a zaměření

Posláním řádu je nejen přinášet Bohu obět chval důstojným slavením liturgie a společnými modlitbami v chóru, ale i modlitbami kontemplativními. Řád se také zaměřuje na pastorační práci v duchovní správě a na vědeckou práci, popřípadě na charitativní činnost (špitálnictví) a dále na pořádání misí nebo na vzdělávání mládeže.

Znak Kongregace sv. Salvátora Lateránského

V červeném štítě s devíti stříbrnými břevny modrá, zlatě lemovaná routa, v ní hlava Kristova. Někdy se jako štítonoš objevuje vpravo hledící orlice.

Znak Konfederace řádu řeholních kanovníků sv. Augustina (1959)

V červeném poli zlatý segmentový kříž provázený šesti stříbrnými hvězdami. (Je to znak všech kongregací spojených pod čestným primaciálním opatem. Mimoto může mít každá kongregace či klášter svůj vlastní znak.)

Oděv

Bílý talár s cingulem téže barvy a s kolárkem, dále černá mozeta s malou kapucí. Od 18. století užívali augustiniáni, zvláště mimo klášter, i černou kleriku. V chóru odívali koženou mozetu, později pak na základě papežského privilegia nosívali při slavnostnějších příležitostech červenofialovou mozetu s malou kapucí, opati biret fialové barvy. Při slavnostech měli augustiniáni i almuci (*almutium*), tj. široký límec z vlny nebo z kožešiny šedé barvy, který jako krátký pláštík pokrýval ramena až k loktům a který byl podšit karmazínově červenou látkou. Biret byl podviolové barvy (*subviolaceum*). Zvláštností augustiniánů-kanovníků je sar(rocium (tzv. písnička), tj. dlouhý a úzký pruh (páska) z bílého plátna, který byl zavěšen na krku a splýval vpředu i vzadu k levému boku, kde byl svázán v uzel. (Podle tohoto sarocia bývali augustiniáni-kanovníci lidově nazýváni „písničkáři“.)

ORGANIZACE A STRUKTURA ŘÁDU

Jednotlivé řádové domy zvané kanonie, propojené jen společnou řeholí, jsou zcela samostatné správní celky s vlastními statuty a jejich členové se nazývají ka-

T. II. P. 23.

Ancien Chanoine Regulier, en aube et en Aumice

Řeholní kanovník sv. Augustina (s almucí)

pituláry. Ve většině kanonií je zavedeno řeholní jméno a kapitulárové některých kanonií mají před jménem označení D. (tj. *Dom.*, *Dominus*). Kanonie se sdružují do kongregací (tzv. *congregatio monastica; plurim monasteriorum sui iuris inter seconuinctio sub eodem superiore*), kterých je dnes osm a jsou spojeny od roku 1959 v jednotné konfederaci (*Sacer et Apostolicus Ordo Canoniorum Regularium S. Augustini, C. R. S. A.*) na čele s opatem primasem, který sídlí na Via Federico Torre 21, Roma.

Jednotlivými kongregacemi, které mají v Římě zastoupení svými generálními prokurátory, jsou:

1. Italská *Congregatio Ssmi Salvatoris Lateranensis, C. R. L. (Canonici regulares Ss. Salvatoris Lateranensis, Canonici regulares Congregationis Lateranensis*, tzv. lateránští kanovníci) na čele s generálním opatem (*abbas generalis*) se sídlem na Piazza S. Pietro in Vincoli 4/a, Roma. Vznikla po roce 1059 z kanovníků při lateránském kostele v Římě v souladu se závěry Lateránské synody.

2. Rakouská *Congregatio Canoniorum Regularium S. Augustini Lateranensis Austriaca*, založená roku 1140 a nově organizovaná roku 1907, na čele s generálním opatem (A – 4490 St. Florian), má šest kanonií (dříve i *claustrum, monasterium*, něm. *Stift*), jejich kostely jsou kolegiální (*ecclesia collegiata*). Nejdůležitější kanonie: St. Florian (založen 1071), Reichesberg (1084), Herzogenburg (1112) a Klosterneuburg (1114).

3. Švýcarská *Congregatio St. Nicolai et Bernardi Montis Iovis, C. R. B.*, založená v 11. století, na čele s generálním převorem (Prévôté du Grand S. Bernard, CH – 1920 Martigny) a proslavená svou horskou službou, psy (zvanými bernardýni) a hospicem pro zbloudilé poutníky v průsmyku sv. Bernarda, kudy vedla cesta z Francie a Německa na jih.

4. Švýcarská *Congregatio Helvetica a Sancto Mauritio Agaunensis*, založená roku 1128, v jejímž čele stojí opat nullius (Abbaye Saint-Maurice, CH – 1890).

5. Německá *Congregatio Vindesemensis, C. R. V.*, založená roku 1386 v nizozemském Windesheimu a obnovena v roce 1961, na čele s generálním proboštem (D – 84085 Propstei St. Michael, Paring).

6. Francouzská *Congregatio Victorina*, založená 1968, schválena 1993, na čele s generálním opatem (F – 07 340 Serrières, Abbaye St. Pierre).

7. Italská *Congregatio Canoniorum Regularium Immaculatae Conceptionis, C. R. I. C.*, založená dne 21. 11. 1866, schválena a potvrzená 12. 3. 1887, v jejímž čele stojí *Superiore Generale* (I – 00152 Roma, Via Federico Torre 21).

8. Německá *Congregatio Fratrum a Vita Communi, C. R. V. C.*, založená ve 14. století, obnovena 1991, v jejímž čele stojí *Superiore Generale* (D – 79809 Weilheim – Maria Bronnen).

Zástupci všech konventů se scházejí na generální kapitule, kterou řídí představený kongregace. Institut laických bratří zanikl u augustiniánů-kanovníků v 18. století.

T. II. P. 27.

4. *Chanoine Regulier de la Congregation de Latran,
en habit ordinaire.*

F. Giffart. sc.

Řeholní kanovník (Lateránská kongregace)